

สามก๊ก ในประวัติศาสตร์จีน

ทวีป วรดิลก *

สามก๊กเป็นวรรณกรรมจีนที่ชาวจีนรู้จักกันดีที่สุด ยิ่งกว่าวรรณกรรมจีนเรื่องอื่น ๆ แทบจะทุกเรื่องก็ว่าได้ ตัวละครสามก๊กที่สำคัญ ๆ ทุกตัวล้วนแล้วแต่มีชีวิตจิตใจ มีเลือดมีเนื้อ เหมือนเป็นคนจริง ๆ ยิ่งกว่าเป็นตัวบุคคลในประวัติศาสตร์เสียอีก และก็เป็นที่คุ้นเคย สนุกสนมใน บรรดาผู้อ่าน ผู้ฟังตลอดจนผู้ชมจิว ตลอดเวลาหลายต่อหลายศตวรรษที่ผ่านมาจนกระทั่งทุกวันนี้

กล่าวกันว่า ถ้าชาวจีนสามคนคบคิดกันจะทำงาน ลักอย่างที่สำคัญ แม้แต่การค้ำกิมก็จะสาบานเป็นพี่น้อง กันอย่างเล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ในไซ่หนาทาวนตามประเทศ ต่าง ๆ ทั่วโลก ถ้าคนจีนสามคนเข้าหุ้กันเปิดร้านอาหาร ก็มักจะตั้งชื่อร้านว่า “เกาหยวน ” หรือสวนท้อ อันเป็น สถานที่ที่เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย สาบานเป็นพี่น้องกันนั่นเอง

ความสามารถของผู้ประพันธ์สามก๊กจึงน่าทึ่งยิ่งกว่า เป็นอัจฉริยะ จากการสร้างตัวละครในประวัติศาสตร์ ให้มีชีวิตชีวา มีอุปนิสัยใจคอต่าง ๆ กัน และก็บุคลิก ต่าง ๆ กันด้วยนั่นเอง ตัวละครสำคัญ ๆ เหล่านี้ในจินตนาการของชาวจีนที่เป็นแฟนสามก๊กล้วนแล้วแต่เป็นแบบฉบับ

ของคนจริง ๆ และชาวจีนก็มีความเคยชินจนถึงคุ้นเคยถึง ขนาดรู้สึกสนิทสนมกับตัวละครสำคัญ ๆ จนแม้กระทั่งชื่อ ของตัวละครก็มีความหมายไปถึงอุปนิสัยใจคอและบุคลิก ของตัวละครนั้น ๆ ได้ เพียงแต่เอ่ยชื่อก็ไม่ต้องอธิบายอะไร กันอีก

ผมขอยกตัวอย่าง เมื่อครั้งจอมพลเผิงเต๋อะไหวดำรง ตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม ของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีเหมาเจ๋อตงเป็นผู้นำ ในตอนที่จอมพลเผิง เต๋อะไหววิจารณ์นโยบายเศรษฐกิจก้าวกระโดดใหญ่ของ เหมาเจ๋อตงโดยเขียนหนังสือฉบับหนึ่งถึงเหมาเจ๋อตงลง วันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1959 จอมพลเผิงเต๋อะไหวก็ได้ กล่าวออกตัวเสียก่อนตั้งแต่บรรทัดแรกของหนังสือ มีข้อความว่า “ ผมอาจเป็นคนตรงไปตรงมาขวานผ่าซากอย่าง เตียวหุย แต่ผมเองมีนิสัยเหมือนเตียวหุยก็ตรงที่มีแต่ความ หยาบกระด้าง ไม่ได้มีกลวิธีที่แยบคายเอาเสียเลย...”

ความคุ้นเคยที่ผู้พูดถือว่าผู้ฟังรู้จักอย่างใกล้ชิดสนิทสนมในการเอ่ยเพียงชื่อของตัวละครสำคัญในสามก๊กนี้ อย่างว่าแต่ชาวจีนเลย แม้แต่ชาวไทยเราก็เหมือนกัน อย่าง

* ทวีป วรดิลก เคยศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันเป็นทนายความ นักเขียน และกรืออิสระ และเป็น กรรมการในคณะกรรมการประจำสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เช่นเมื่อไม่นานมานี้ เรา ๆ ท่าน ๆ คงจะได้ยินคำว่า “ขงเบ้งแห่งกองทัพกบ” กันมาบ้างแล้ว พอเราได้ยินคำนี้ ก็รู้ทันทีว่าหมายถึงใคร

ความรู้จักมักคุ้นและนิยมชมชอบ จนเป็นความภาคภูมิใจของชาวจีนนี้ ผมเคยมีประสบการณ์มาด้วยตนเอง ครั้งหนึ่งในโอกาสที่ผมได้ไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อสองสามปีก่อน เมื่อได้ไปถึงเจียงตูเมืองหลวงของมณฑลชื้อชวนหรือเสฉวนก๊กของเล่าปี่ในเรื่องสามก๊กนี้ ปรากฏว่า ตามร้านขายของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีของที่ระลึกขาย ที่เห็นกันง่ายก็คือรูปเล่าปี่ กวนอู เตียวหุยกับขงเบ้ง บังเอิญผมอยากได้รูปใจโง่รูปหนึ่ง ตั้งใจจะเอาไปฝากเพื่อนที่เป็นแฟนใจโง่ เมื่อผมเข้าไปในร้านหนึ่ง แล้วให้ล่ามถามคนขายคว้ามี่รูปใจโง่หรือไม่ คนขายตอบเสียงสละบด ๆ ว่า “รูปใจโง่ไม่มี มีแต่รูปเล่าปี่ กวนอู เตียวหุย (ไว้ย)” ผมก็เลยต้องไปหารูปใจโง่จากที่อื่น ไม่กล้าถามหารูปใจโง่จากร้านในเจียงตูถิ่นของเล่าปี่อีกต่อไป ดูเหมือนจะไปได้เอาที่กว้างใจ

จะอย่างไรก็ตาม เมื่อเราอ่านสามก๊ก แล้วมีความประทับใจเช่นเดียวกันอ่านส่วนใหญ่ในแง่ที่ว่า เล่าปี่เป็นผู้ปกครองประเทศในความหมายที่ว่าเป็นคนใจคอโอบอ้อมอารี เห็นแก่ทุกข์สุขของประชาชน และประชาชนชาวเมืองที่เล่าปี่เคยปกครองล้วนแล้วนิยมชมชอบรักใคร่เล่าปี่ จนทำให้เราสันนิษฐานกันอยู่ว่า เล่าปี่จะมีเจตนา หรือจะเป็นเพราะผู้แต่งสามก๊กจงใจแต่งให้เล่าปี่เป็นแบบฉบับของกษัตริย์ในอุดมคติที่ยกย่องกันมาตั้งแต่สมัยตำนานปรัมปราที่เรียกกันว่าซานหวางกั๋วบู๊ตี เป็นต้นว่า หวงตี้เหยา ชุ่น แต่ที่เจียงตูที่ว่าเมืองหลวงของก๊กเล่าปี่นี้เอง ผมก็ได้ผลข้อเท็จจริงที่ต่างออกไป

ผมได้ไปชมสุสานหรือที่ฝังศพขงเบ้ง ที่เรียกกันตามบรรดาศักดิ์ของขงเบ้งว่าสุสานอู่โหว มีผู้คนไปชมกันไม่น้อย ก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รับรองซึ่งเป็นชาวเสฉวนเล่าให้ผมฟัง ว่าสุสานแห่งนี้เดิมเป็นที่ฝังศพเล่าปี่ ต่อมาอีกหลายปีของขงเบ้งตายลง แล้วมีการนำศพขงเบ้งมาฝังในที่เดียว

กัน ก็ปรากฏว่า มีชาวเสฉวนมาเช่นไหว้สักการะศพขงเบ้งกันเป็นจำนวนมากและชาวเสฉวนก็เรียกสถานที่แห่งนี้ว่าสุสานอู่โหวซึ่งหมายถึงที่ฝังศพขงเบ้งโดยเฉพาะ นับแต่นั้นมาจนกระทั่งทุกวันนี้ไม่มีใครเรียกว่า สุสานเล่าปี่เลย

สันนิษฐานว่า ขงเบ้งคงจะสร้างคุณูปการ คือทำประโยชน์ให้ชาวเสฉวนมาก ตามประวัติศาสตร์ก็ได้กล่าวว่า ขงเบ้งได้ปรับปรุงเชื่อมตูเจียงที่สร้างมาแต่ครั้งโบราณ จนทำให้ชาวเสฉวนสามารถผลิตข้าวได้มาก แม้แต่การทอดผ้า ขงเบ้งก็หาวิธีปรับปรุงการปลูกต้นหม่อนเลี้ยงตัวไหม จนการทอดผ้าของชาวเสฉวนมีชื่อเสียงขึ้นชื่อลือชาเป็นที่ยกย่องกันในสมัยนั้น

จากประสบการณ์และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของจีนหลาย ๆ ประการ ในยุคสามก๊ก ผมก็มีความรู้สึกอยู่ว่าในการพิจารณาวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก เราน่าจะลองพิจารณาในแง่ของประวัติศาสตร์จีนในยุคสามก๊กดู เพราะยุคนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงของอาณาจักรจีนที่เคยเป็นมาเดิม จนทำให้ประเทศจีนหรือสาธารณรัฐประชาชนจีนในทุกวันนี้ แตกต่างไปจากอาณาจักรจีนที่ชาวจีนเรียกกันว่าจกั๋วเดิมเมื่อก่อนยุคสามก๊กมาก ไม่ว่าจะเป็นยุคราชวงศ์ซิง, โจว, ชุนชิว, จ้านกั๋วจนถึงฮั่น

เมื่อพูดถึงประวัติศาสตร์จีนในยุคสามก๊ก ผมขอบอกเสียก่อนว่า มันแตกต่างห่างไกลจากวรรณกรรมสามก๊กที่เราเคยอ่านกัน วรรณกรรมสามก๊กเป็นนิยายโรแมนติค แม้จะเขียนขึ้นโดยมีพื้นฐานคือ เหตุการณ์สำคัญ ๆ ตรงตามประวัติศาสตร์ก็จริง แต่วรรณกรรมโรแมนติคของสามก๊กตามที่ให้ความประทับใจแก่เรา หมายถึงการรับรู้ที่แสดงถึงความกล้าหาญ การเสียสละของนักรบผู้ห้ำหั่นผู้ยึดมั่นในสัจจะ จนนักวิจารณ์ชาวตะวันตกเห็นว่า พอจะเทียบเคียงได้กับยุคอัศวินโต๊ะกลมของกษัตริย์อาเธอร์ แต่ความจริงประวัติศาสตร์จีนในยุคสามก๊ก มีแต่ความโหดร้ายทารุณ การสู้รบนองเลือด ไม่ได้สวยงามเหมือนอย่างในจินตนาการของผู้อ่านวรรณ-

กรรมสามก๊กเลย ยุคสามก๊กมีแต่สงครามครั้งแล้วครั้งเล่า จนถึงขนาดขวานผ่าซากไม่กลัวออกไปทำนา และก็มีแต่ความอดอยากยากจน บ้านแตกสาแหรกขาด เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย พุดง่าย ๆ ว่าเป็นกลียุค

ลำพังแค่การปราบกบฏโจรโพกผ้าเหลือง ก็มีผู้เสียชีวิตไปถึง 500,000 เศษ ตามสถิติของทางราชการจีนเอง ซากศพกองเป็นภูเขาเลากา ผู้คนต้องอดตายกันมากมาย ภายหลังปราบกบฏโจรโพกผ้าเหลืองแล้ว ยังมีการสู้รบนองเลือดกันอีกระหว่างขุนศึกต่อขุนศึกเพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่ ทหารไม่มีอาหารกินต้องอดอยาก ถึงขนาดต้องกินดินหม่อน หอยทาก ฯลฯ เป็นต้น

ประวัติศาสตร์จีนยุคสามก๊กเริ่มต้นเมื่อตอนใกล้วสานของราชวงศ์ฮั่น ที่มีฮ่องเต้หรือจักรพรรดิปกครองอาณาจักรจีนสืบต่อกันมาร่วม 400 ปีเศษ อย่างไรก็ตาม ความเหลวแหลกเสื่อมทรามของราชวงศ์ฮั่นที่ก่อให้เกิดวิกฤตหลายครั้งหลายหน จนถึงกับราชวงศ์ฮั่นต้องเสื่อมสลายลง ในยุคสามก๊กนี้ ก็ได้แก่การช่วงชิงอำนาจกันในราชสำนัก ระหว่างขุนนางผู้ใหญ่ที่เป็นญาติฝ่ายแม่เหลืหรือสองเส้าที่เรียกว่าราชินิกุล กับชนที่ที่มีความใกล้ชิดกับองค์ฮ่องเต้ ถึงขนาดเกิดทุลฉงนองฮ่องเต้ให้แต่งตั้งพรรคพวกของตนเข้ากุมอำนาจในราชสำนักไว้ได้ ความขัดแย้งดังกล่าวในราชสำนักยุคต้นของสามกักร้ายแรงมาก ถึงขนาดโฮจิ้นพี่ชายของสองเส้าต้องเรียกขุนศึกในท้องที่ต่าง ๆ ที่มีกำลังทหารเข้มแข็งให้เข้ามาในเมืองหลวง เพื่อใช้กำลังกำจัดพวกชนที่ออกไป แต่โฮจิ้นเองก็ถูกพวกชนที่รุมฆ่าตาย

ขณะเดียวกัน ขุนศึกตามท้องที่ต่าง ๆ ที่เข้มแข็งขึ้นมาเพราะมีชัยในการปราบกบฏโจรโพกผ้าเหลือง เมื่อยกกำลังเข้ามาในเมืองหลวงแล้วก็มีความทะเยอทะยานที่จะได้กุมอำนาจสิทธิ์ขาดในราชสำนักเสียเลย หมายความว่าเมื่อมีอำนาจสูงสุดในราชสำนัก ก็เท่ากับมีอำนาจสูงสุดในเมืองหลวง ย่อมหมายถึงความเป็นใหญ่ทั่วทั้งอาณาจักรต่อไป ในการต่อสู้เพื่อความเป็นใหญ่นี้ ขุนศึกต่างคน

ต่างก็อ้างฮ่องเต้ผู้เยาว์วัยไร้อำนาจขึ้นบังหน้า เพื่อความชอบธรรมในการใช้อำนาจของตน เมื่อขุนศึกคนใดได้เป็นใหญ่เหนือขุนศึกทั้งหลายแล้ว ก็จะได้ปกครองอาณาจักรในพระนามของฮ่องเต้คือพระเจ้าเหี้ยนเต้ต่อไป

หลังจากตั้งโต๊ะได้เป็นใหญ่ในเมืองหลวงชั่วคราวเวลาอันสั้นแล้วถูกกำจัด จากการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจกัน โจโฉก็ได้เป็นใหญ่ ในสงครามซี้เซาความใหญ่ยิ่งเหนือดินแดนบริเวณตอนกลางและตอนล่างของแม่น้ำหวงเหอในปี ค.ศ. 200 ที่กวนตูหรือจงโหมวในมณฑลเหอหนานปัจจุบัน โจโฉสามารถพิชิตอ้วนเสี้ยวได้อย่างเด็ดขาด จนมีอำนาจเหนือดินแดนที่เคยเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมของจีนมาเดิม ปัจจุบันได้แก่มณฑลซานซี, ซานซี, เหอเป่ย์ และซานตง เป็นต้น โจโฉพยายามที่จะรวบรวมอาณาจักรจีนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยการยกทัพใหญ่ลงใต้ในปี ค.ศ. 208 มุ่งข้ามแม่น้ำฉางเจียงเพื่อพิชิตขุนกวนที่ตั้งมั่นเป็นก๊กอยู่อีกก๊กหนึ่ง ไม่ยอมอ่อนน้อมกับตน สงครามครั้งนี้เซาเซาของอาณาจักรจีน ถ้าโจโฉมีชัยก็หมายความว่า อาณาจักรจีนจะรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อีกครั้งหนึ่ง และโจโฉก็มีอำนาจสูงสุดเหนือแผ่นดินจีนแต่ผู้เดียว โจโฉมันหมายจะพิชิตก๊กขุนกวนให้จงได้ ได้รับความกำลังทหารมาทั้งสิ้นมีจำนวนระหว่าง 150,000 - 200,000 เศษ ทั้ง ๆ ที่ก๊กขุนกวนมีกำลังทหารทั้งสิ้นเพียงไม่เกิน 30,000 คน ในส่วนเล่าปี่ก็ยังไม่มีความมั่นใจของตน ลู่ทางที่จะตั้งมั่นขึ้นมาได้ยังมองไม่เห็น และก็อยู่ในระหว่างถูกโจโฉไล่ล่า ต้องเร่ร่อนจนพสุธาจะอาศัยก็ยังไม่มีย

อย่างไรก็ดี ต่อปัญหาทัพใหญ่ของโจโฉที่ยกมาคุกคามขุนกวนนี้ บุคคลสำคัญของฝ่ายเล่าปี่กับก๊กขุนกวนมีความเห็นตรงกัน นั่นคือ ทั้งเล่าปี่กับขุนกวนสมควรจะร่วมมือกัน กำลังทหารของขุนกวนถึงจะมีน้อย แต่ทั้งตั้งเมืองหลวงก็มีชัยภูมิได้เปรียบ ในเมื่อได้แม่น้ำฉางเจียงอันกว้างใหญ่สุดลูกหูลูกตามาขวางอยู่ เมื่อโจโฉต้องการพิชิตขุนกวนอย่างจริงจังก็ต้องใช้กำลังทางเรือซึ่งเป็นจุดอ่อน

ของโจโจ เพราะทหารส่วนใหญ่ไม่ชำนาญทางเรือ กำลังทัพเรือที่มีคุณภาพของขุนกวนจึงสามารถสู้รบกับกองทัพโจโจที่มีแต่ปริมาณได้

ผลของสงครามครั้งนี้ก็เป็นที่น่าประหลาดใจ กองทัพเรือโจโจถูกเพลิงเผาพินาศ ส่วนกำลังทหารจำนวนมากก็โดนกำลังทหารของขุนกวนกับเล่าปี่กวาดล้างเสียร่วมหมด ต้องถอยทัพกลับไปนอนเลียแผลในก๊กของตนต่อไป จิงหวะนี้จึงนับได้ว่าเป็นโอกาสทองของเล่าปี่ที่จะได้สร้างฐานที่มั่นของตนขึ้นในดินแดนเสฉวนที่เป็นอาณาจักรสุมาเดิมตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งดินแดนแห่งนี้มีชัยภูมิเหมาะแก่การตั้งรับ เพราะทางเข้าทุกรัฐดารมาก จากความพ่ายแพ้ของโจโจ ก็ทำให้เล่าปี่โดยมันสมองอันเฉียบแหลม ลึกซึ้งของขงเบ้งสามารถสร้างฐานที่มั่นของตนขึ้นได้สำเร็จ

ผลของสงครามครั้งนี้ทำให้แผ่นดินจีนหรืออาณาจักรจ๊กก๊กเดิมแตกแยกกันออกเป็นสามก๊กโดยเด็ดขาด ก๊กของโจโจหรือวุยก๊กแม้ว่าจะมีดินแดนกว้างใหญ่ พลเมืองมากที่สุดคือมีจำนวนถึง 29 ล้านคน มากกว่าก๊กขุนกวนกับก๊กเล่าปี่คือก๊กอู่กับก๊กสุ่รวมกันเสียอีก แต่ก๊กโจโจอยู่ทางเหนือ คือตอนบนของแม่น้ำฉางเจียงขึ้นไป ล้างลงมาทางตะวันออก ได้แม่น้ำฉางเจียงเป็นดินแดนอันกว้างใหญ่ของก๊กขุนกวนซึ่งมีพลเมือง 11,500,000 คน ส่วนก๊กเล่าปี่มีพลเมืองเพียง 7,500,000 คน เท่านั้น แม้ว่าก๊กโจโจจะเป็นแหล่งกำเนิดดั้งเดิมของอาณาจักรจีน แต่สงครามที่เกิดขึ้นแล้วครั้งเล่าก็ยังผลให้เศรษฐกิจพื้นฐานของก๊กซึ่งได้แก่ความสามารถในการผลิตข้าวต้องลดลงอย่างมาก

โจโจจำเป็นต้องริเริ่มระบบ屯田 ซึ่งได้แก่การสนับสนุนให้ชาวนาที่สิ้นเนื้อประดาตัวจำนวนมากเข้าจับจองที่ดินทำกินภายใต้การควบคุมของทหาร หมายความว่ารัฐเอมิหนาทึ่งส่งเสริมการผลิตของประเทศหรือของก๊กโดยส่วนรวม ถ้าชาวนามีวัวควายกับคันไถอยู่แล้ว ทางรัฐบาลของโจโจก็หักส่วนแบ่งคือผลผลิตครึ่งต่อครึ่ง ถ้าไม่มีวัวควายและคันไถ ทางกรหักส่วนแบ่ง 60 - 40 วิธีนี้ได้ผลดีมาก ทำให้ก๊กโจโจได้มีข้าวปลาอาหารสม-

บูรณ์ขึ้น หลังจากที่ต้องเสียหายอย่างร้ายแรงเพราะสงคราม ยิ่งกว่านี้ยังมีผู้คิดค้นระหัดวิดน้ำจากแม่น้ำชานา ซึ่งอยู่บนที่สูงได้สำเร็จชื่อหม่าจั้น ก็ยังทำให้ผลผลิตสูงขึ้นทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของก๊กโจโจฟื้นตัวขึ้นมาได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว

จากการที่โจโจต้องพ่ายแพ้แก่ผู้นำสองก๊กที่จับมือเป็นพันธมิตรกันคือขุนกวนกับเล่าปี่ จนสองก๊กนี้ สามารถตั้งตนเป็นอิสระ และก่อกวนตุลย์อำนาจของโจโจไว้จนไม่อาจเป็นใหญ่ได้แต่ก๊กเดียวนี้ มีผลใหญ่หลวงต่ออาณาจักรจีนในกาลต่อไป โดยที่ก๊กขุนกวนอยู่ทางใต้ของแม่น้ำฉางเจียง และก๊กเล่าปี่ก็อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งแต่เดิมมาดินแดนทั้งสองแห่งนี้ถือกันว่าเป็นรอบนอกของอาณาจักรจีน และก็รอบนอกของวัฒนธรรมจีนอย่างที่ได้ก่อร่างสร้างกันมาแต่ครั้งบรรพกาลตั้งแต่สมัยวัฒนธรรมหย่างเข้ากับหลงชาน แล้วสืบต่อกันจนมีรัฐ มีชนบประเพณีตลอดจนตัวหนังสือ จนกระทั่งถึงใช้ตะเกียบกินอาหาร ฯลฯ วัฒนธรรมที่ว่านี้ได้ปรกแผ่ทั่วไปทั้งดินแดนที่เป็นลุ่มแม่น้ำเหลืองหรือหวงเหอ อันเป็นวัฒนธรรมของคนจีนอย่างทั่วทั้งโลกรู้จักกันดีในทุกวันนี้

ในการก่อตั้งก๊กอู่ของขุนกวนกับก๊กสุ่ของเล่าปี่อยู่บริเวณรอบนอกของอาณาจักรจ๊กก๊กเดิม ขุนเทียนบิดาของขุนกวนและเล่าปี่ได้ก่อตั้งก๊กขึ้น โดยมีกำลังทหารของตนนั่นเองเป็นฐานอำนาจ แล้วสร้างคณะผู้บริหารหรือพูดง่าย ๆ ในสมัยนี้ว่าสตาฟ อันได้แก่ขุนนางทั้งพลเรือนและทหารเข้าไปทำหน้าที่ปกครองประชาชนพื้นเมืองภายในเขตอำนาจ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวงของก๊ก ได้แก่ กังตั้งของก๊กขุนกวนกับเจิงตูของก๊กเล่าปี่ เบื้องล่างอันเป็นพื้นฐานของก๊กก็ได้แก่ ประชาชนชาวไร่ชาวนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมือง สำหรับก๊กขุนกวนนั้นยังมีชาวนาที่อพยพไปจากทางบริเวณตอนเหนือของแม่น้ำฉางเจียงที่หนีภัยสงคราม ซึ่งได้ไปทำไร่ไถนาเลี้ยงชีวิต เลี้ยงหมูแทนการเลี้ยงแกะและวัว

อย่างไรก็ดี การทำนาในดินแดนก๊กขุนกวนนั้น

สำหรับชาวนาจีนที่เคยทำนามาแต่เดิมทางเหนือเต็มไปด้วยความยากลำบาก เพราะดินแดนของก๊กซุนกวนซึ่งส่วนใหญ่ก็คือมณฑลเจียงซูและดินแดนของมณฑลอื่น ๆ โดยรอบของจีนในปัจจุบัน เป็นภูเขาและที่ราบลุ่มมีน้ำเจิ่งนอง กว่าชาวนาทางเหนือจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศได้ก็ต้องใช้เวลานานพอสมควร ก๊กซุนกวนจึงต้องหารายได้ทางอื่นจากทรัพยากรที่ตนมีคือเส้นทางคมนาคมทางน้ำ ปรากฏว่าก๊กซุนกวนก็ได้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ทางทะเลจนถึงอินเดียและตะวันออกกลาง สินค้าที่ได้มาจากการค้าขาย ก๊กซุนกวนยังส่งไปขายยังก๊กโจโฉด้วย ในปี ค.ศ. 230 ซุนกวนยังได้ส่งกองทหาร 10,000 คน ไปบุกเบิกหรือจะเรียกว่าพัฒนาก็ตามแต่จนถึงเกาะไต้หวัน

สำหรับเสฉวนหรือกิสู่ของเล่าปี่เป็นดินแดนที่ชาว
จีนถือกันว่ามีชัยภูมิดีมาก กล่าวคือมีภูเขาล้อม การเดิน
ทางเข้าไปเต็มไปด้วยความยากลำบากทุกกันดาร อย่างที่
หลี่โป้วกวีเอกสมัยราชวงศ์ถังเคยกล่าวว่า “ ทางไปสู่ยากยิ่ง
กว่าขึ้นสวรรค์ ” แต่ภายในดินแดนเสฉวนเองกลับอุดม
สมบูรณ์ ความสมบูรณ์นี้แม้จนกระทั่งในปัจจุบันเสฉวน
ก็ยังผลิตข้าวได้มากกว่ามณฑลอื่น ๆ ของจีนเป็นประจำ
ในอดีต เมื่อหลิวปังฮ่องเต้ต้นราชวงศ์ฮั่นจะได้เป็นใหญ่
สามารถรวมอาณาจักรจีนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็มา
ตั้งฐานที่มั่นสร้างกำลังของตนขึ้นที่เสฉวนนี้เอง ความคิด
ของขงเบ้งทำให้เล่าปี่มาตั้งฐานที่มั่นของตนขึ้นที่เสฉวนจึง
ไม่ใช่ของใหม่ หากเป็นความคิดที่เรียนแบบปฐมจักรพรรดิ
ต้นราชวงศ์ฮั่นนี้เอง และความคิดในเรื่องชัยภูมิของเสฉวน
ทำให้เสฉวนเป็นฐานที่มั่นที่เข้มแข็งที่สุดของจีนสำหรับต่อ
ด้านผู้รุกรานนี้ แม้จนกระทั่งในประวัติศาสตร์สมัยใหม่
ชาวจีนก็ยังยึดถือกันอยู่ จะเห็นได้จากสมัยญี่ปุ่นรุกราน
จีนในช่วงทศวรรษที่ 1930 รัฐบาลเจียงไคเช็คต้องถอยร่น
มาตลอดจากทางเหนือ ผลที่สุดก็มาตั้งมั่นอยู่ที่เสฉวนนี้เอง
โดยมีเมืองหลวงของตนที่ฉงชิ่งหรือฉงกิง

ความจำเป็นอันเนื่องมาจากผลผลิตทางการเกษตรต้องลดต่ำลง เพราะสงครามทำให้แต่ละก๊กพยายามหาวิธีเพิ่มผลผลิตของตน อย่างก๊กโจโฉใช้ระบบ屯田ดังกล่ามาแล้ว ก๊กซุนกวนก็ขวนขวายหาอาหารจากทางเหนือก็ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศและก๊กเล่าปี่ได้ขงเบ้งคิดหาวิธีการปรับปรุงเขื่อนดูเจียงและการทอผ้าต่าง ๆ แม้ว่าในยุคสามก๊ก ผลงานทางศิลปวรรณคดีและสถาปัตยกรรมจะน้อยเมื่อเทียบกับยุคอื่น อันเนื่องมาจากสงคราม แต่ก็มีการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์เพื่อเพิ่มผลผลิตต่าง ๆ ที่ยังผลให้เทคนิคการผลิตก้าวหน้าขึ้นมาก ที่สำคัญที่สุดนั้นคง ได้แก่ การที่วัฒนธรรมจีนที่แต่เดิมจำกัดอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำหวงเหอได้แผ่ขยายออกมา โดยมีก๊กเล่าปี่กับก๊กซุนกวนเป็นแกนกลาง

แม้ว่าเล่าปี่กับขุนกวนจะมีความสำคัญในฐานะผู้นำ
ทางการเมืองในยุคสามก๊ก ความสำคัญดังกล่าวก็ยังไม่
อาจเทียบเท่าความเป็นผู้เผยแพร่ให้วัฒนธรรมจีนที่สืบทอด
กันมาหลายต่อหลายศตวรรษได้ปกแผ่ไปยังบริเวณที่แต่
เดิมถือกันว่าเป็นดินแดนรอบนอกของวัฒนธรรมจีนด้วย
เราจะมองเห็นภาพได้ง่ายๆ ว่า เมื่อผู้นำก๊กทั้งสองตั้งตน
เป็นใหญ่ขึ้นในดินแดนที่อยู่ในอำนาจของตน การก่อตั้ง
อำนาจการปกครอง โดยมีผู้ปกครองซึ่งภายหลังเป็น
กษัตริย์ซึ่งศูนย์รวมคือราชสำนักก็ได้มีขึ้น ประเพณีใน
ราชสำนักก็ดี การติดต่อและการบังคับบัญชาของขุนนาง
ที่มียศตำแหน่งลดหลั่นกันลงมาก็ดี ไม่มีปัญหาที่จะต้อง
เลียนแบบเมืองหลวงของอาณาจักร คือ ลัทธิหยางหรือ
ลัทธิขงให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ยิ่งก๊กขุนกวนมีการติด
ต่อกันมาคืบ คืบ ขยายกับก๊กโจ วัฒนธรรมจีนก็ยิ่งหลั่งไหล
เข้าสู่ดินแดนบริเวณตอนใต้ของแม่น้ำฉางเจียงเป็นลำดับ
ไม่เคยหยุดชะงักเป็นเวลานานๆ เลย

ยิ่งกว่านี้ บรรดาขุนนางทั้งทหารและพลเรือนของ
ก๊กทั้งสองซึ่งก็ย่อมมีความรู้หนังสือ ความสามารถในการ
ระดับหนึ่งซึ่งไม่น้อยหน้าขุนนางก๊กโจโฉเลย จึงสามารถ
ช่วยเหลือผู้นำหรือกษัตริย์ของตนปกครองก๊กหรืออาณา

จักรของตนได้ สำหรับกองทัพของก๊กทั้งสองในระยะแรก ๆ ย่อมมีแต่ทหารจีนหรือฮั่นอันเป็นคำที่ชาวจีนเรียกตนเอง (เริ่มมาแต่ความใหญ่ยิ่งของอาณาจักรจีนสมัยราชวงศ์ฮั่นที่ยั่งยืนอยู่ถึง 400 ปี) ภายหลังจึงมีคนพื้นเมืองเข้ามาแทนที่ซึ่งมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งเวลาผ่านไป วัฒนธรรมของจีนก็ยิ่งรากลงในแผ่นดินสู่หรือเสฉวนอันเป็นก๊กของเล่าปี่กับดินแดนตอนใต้ของแม่น้ำฉางเจียงหรืออู่อันเป็นก๊กของซุนกวน อย่างล้าลึกยิ่งขึ้นทุกที แม้แต่ความเหลวแหลกในราชสำนักที่เคยมีอยู่เป็นประจำแทบจะทุกรัฐบาลของฮ่องเต้ราชวงศ์ฮั่น ราชสำนักของก๊กเล่าปี่โดยพระเจ้าเล่าเสี้ยนโอรสของเล่าปี่ก็เลียนแบบมา ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงปลายชีวิตของขงเบ้งที่พยายามรุกรบ้วยกฮั่นเป็นก๊กของโจโฉนั้น ขันก็ได้มีอิทธิพลต่อเล่าเสี้ยนมากขึ้นเป็นลำดับ และก็ยังความพิณสามลู่ก็เล่าปี่เอง ทำนองเดียวกับขันทีของฮ่องเต้ราชวงศ์ฮั่นองค์ก่อน ๆ นั่นเอง

อย่างไรก็ดี แม้ว่าความคิดหลักในการดำเนินนโยบายให้เล่าปี่สร้างพันธมิตรกับซุนกวน ซึ่งเป็นของทั้งขงเบ้งและโลซกอันเป็นต้นกำเนิดสามก๊ก แต่การดำเนินนโยบายที่ว่านี้ ก็ใช่ว่าจะลุล่วงไปด้วยดี หลังจากโจโฉต้องพ่ายแพ้ จนแผนที่จะรวมอาณาจักรจีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต้องล้มเหลวลง กวนอูได้รับแต่งตั้งให้รักษาเมืองเกงจิ๋วหรือที่ในประวัติศาสตร์จีนเรียกว่าจี้โจว ก็มีบทบาทสำคัญในการทำให้นโยบายนี้ล้มเหลวลงด้วย

โดยที่กวนอูเป็นแต่หน้ากรบผู้แกล้วกล้าสามารถ ไม่ใช่ นักการเมืองผู้ปรีชาสามารถ จึงไม่สนใจในความคิดที่จะเป็นพันธมิตรกับซุนกวน คิดแต่จะรบ “ทุกอย่างที่ขวางหน้า” ในส่วนซุนกวนนั้น อาจมีมือที่สามคือทางโจโฉใช้แผนยุแหย่ให้สองกักระแวงแคลงใจกันอยู่ด้วย ผลที่สุดเมืองเกงจิ๋วต้องเสียให้แก่ซุนกวน ตัวกวนอูเองก็ต้องตายมีหน้าช้า ยังพลอยพาให้เล่าปี่เกิดความคิดที่จะทำสงครามกับซุนกวนเพื่อล้างแค้น อันเป็นการเกิดทุนสัจจะของพี่น้องร่วมสาบานเหนืออื่นใด ผลที่สุด เล่าปี่ต้องพ่ายแพ้ยับเยิน และตัวเองก็ต้องตายลงด้วย

หลังจากนั้น ขงเบ้งพยายามรื้อฟื้นความเป็นพันธมิตรกับซุนกวนอีก เพื่อที่ตนจะได้ทำสงครามกับก๊กโจโฉจนสามารถพิชิตได้โดยไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง แต่ความเป็นพันธมิตรระหว่างสองก๊กคือก๊กเล่าปี่กับก๊กซุนกวนก็ยังไม่เข้มแข็งถึงขนาดที่จะสามารถพิชิตก๊กโจโฉได้เลย ครั้นเมื่อขงเบ้งตายลง ก๊กสูกู๋ก็ยิ่งอ่อนแอ จนถูกก๊กโจโฉพิชิตได้ ซึ่งต่อมาการพิชิตก๊กซุนกวนก็เป็นปัญหาอยู่ที่เวลาเท่านั้น

สามก๊ก ในประวัติศาสตร์จีน ปรากฏรูปโดยสมบูรณ์จริง ๆ ก็เมื่อโจโฉสิ้นชีวิตในปี ค.ศ. 220 ครั้นเมื่อโจโฉขึ้นครองอำนาจแทนบิดา ก็ตั้งตนเป็นกษัตริย์ถนพระเจ้าเหี้ยนเต้ออกจากราชบัลลังก์ในปีเดียวกันนั่นเอง ในปีต่อมาเล่าปี่ก็ตั้งตนเป็นกษัตริย์บ้าง แล้วอีก 8 ปี ซุนกวนก็ตั้งตนเป็นกษัตริย์ตาม เป็นอันว่านโยบายสร้างพลังที่สามขึ้นระหว่างความเป็นศัตรูกันระหว่างก๊กโจโฉกับก๊กซุนกวนบนเวทีการเมืองของขงเบ้งได้ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง กล่าวคือเป็นปัจจัยสำคัญ ในเบื้องแรกที่ทำให้แผนรวมอาณาจักรจีนที่โจโฉจะได้เป็นใหญ่แต่ผู้เดียว ต้องล้มเหลว และเล่าปี่ก็สามารถสร้างก๊กสูกู๋ของตนขึ้นมาได้ แต่แผนดังกล่าวก็ยังไม่สมบูรณ์คือไม่อาจทำให้ก๊กเล่าปี่เติบโตขึ้นมาจนสามารถพิชิตก๊กโจโฉได้เลย แม้แต่การทำสงครามของขงเบ้งก็ไม่เคยได้ดินแดนของก๊กโจโฉแม้แต่่น้อย

จีนมารวมกันได้ก็เมื่ออำนาจของก๊กโจโฉเข้มแข็งยิ่งกว่าก๊กใด จากพื้นฐานเพิ่มผลผลิตที่โจโฉสร้างไว้เดิมในการทำนาด้วยระบบ屯田แล้วต่อมากองทัพก็มีความเสถียรภาพและก็กำยำก็มีกำลังคนระดับมั่นคงมองมากกว่าทั้งสองก๊ก คือ ก๊กเล่าปี่กับก๊กซุนกวน กษัตริย์ที่ปกครอง้วยก๊กสืบต่อจากโจโฉจึงสามารถรวมแผ่นดินจีนได้สำเร็จ แต่แล้วตระกูลโจโฉก็ถูกแย่งราชสมบัติ ทำนองเดียวกับที่โจผีบุตรชายโจโฉแย่งราชสมบัติจากพระเจ้าเหี้ยนเต้ราชวงศ์ฮั่นนั่นเอง สรุปได้ว่า เมื่อขงเบ้งสิ้นชีวิตลงในปี ค.ศ. 234 ก๊กสูกู๋ก็อ่อนแอลงเรื่อย ๆ จนถูกก๊กวุยก๊กพิชิตได้ในปี ค.ศ. 263 รวมกษัตริย์ปกครองอยู่ได้ 2 รัชกาลเป็นเวลา

43 ปี กิกู่ของขุนกวนถูกกิกู่ยพิชิตในปี ค.ศ. 280 มีกษัตริย์ปกครอง 4 รัชกาล รวมเวลา 52 ปี สำหรับกิกู่ย กษัตริย์วงศ์โจวปกครองมาได้ 4 รัชกาลรวมเวลา 46 ปี แล้วสุมาเอี้ยนก็ถอดกษัตริย์วงศ์โจวออกจากราชสมบัติ ตั้งตนเป็นฮ่องเต้ ทรงพระนามว่า พระเจ้าอู่ตี้ราชวงศ์จิ้น ยุคสามก๊กในประวัติศาสตร์จีนเมื่อคิดเวลานับแต่โจผีตั้งตนเป็นกษัตริย์แล้ว เล่าปีกับขุนกวนตั้งตนเป็นกษัตริย์บ้าง จนถึงสุมาเอี้ยนตั้งตนเป็นฮ่องเต้ สามารถรวบรวมจีนเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันได้สำเร็จ ในปีค.ศ. 280 ก็เป็นอันว่า ยุคสามก๊กกินเวลา 60 ปีเต็ม

ความจริง ความคิดในเรื่องดำเนินกลบลายสร้างสามก๊ก ด้วยการอาศัยความขัดแย้งระหว่างสองก๊ก เพื่อสร้างก๊กที่สามหรือพลังที่สาม เพื่อถ่วงดุลย์แห่งอำนาจบนเวทีการเมืองนี้ แม้ว่าจะมีในยุคสามก๊กซึ่งเป็นเวลาช้านานถึง 1,700 ปีเศษมาแล้ว ในจีนก็ยังไม่ถือว่าเป็นของเก่าทันสมัย แม้แต่บนเวทีการเมืองระหว่างประเทศสมัยใหม่นี้ ก็เคยมีต้นเค้าสามก๊กมาแล้วเช่นกัน เราคงจะจำกันได้ว่า ในสมัยที่นายพลเดอโกลได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศสในยุคสาธารณรัฐที่ห้าคนแรกในปี ค.ศ. 1958 เนื่องจากการเมืองของโลกในยุคนั้นแปรออกเป็นสองค่าย ได้แก่ ค่ายเสรีนิยมหรือทุนนิยมอันมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ กับค่ายคอมมิวนิสต์หรือค่ายสังคมนิยมอันมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ นอกจากนี้ก็มีประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกาที่อยู่ระหว่างสองค่าย จะต้องเลือกเข้าค่ายหนึ่งค่ายใด หรือมิฉะนั้นก็พยายามก่อตั้งกันขึ้นเป็นกลุ่มไม่สังกัดค่ายใดในภายหลัง

ปรากฏว่านโยบายของประธานาธิบดีเดอโกลแห่งฝรั่งเศสในสมัยนั้น ได้แก่ ความพยายามที่จะปลิดตัวออกมาจากความขัดแย้งระหว่างสองค่ายใหญ่ในโลกที่เวลานี้ฝรั่งเศสภายใต้การนำของเดอโกลพยายามถอนตัวออกจากองค์การพันธมิตรทางทหารที่เรียกว่านาโต ที่สหรัฐอเมริกาตั้งขึ้นซึ่งประกอบด้วยประเทศยุโรปตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ เพื่อมุ่งเผชิญหน้ากับค่ายสังคมนิยมที่ก่อตั้งกัน

เป็นพันธมิตรทางทหารกรุงวอร์ซอร์ เดอโกลพยายามดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา ถึงขนาดพยายามถอนตัวออกจากนาโต เรียกร้องให้ทำการของกองบัญชาการนาโตถอนตัวออกไปจากที่เคียตังในฝรั่งเศส (แล้วดูเหมือนจะไปตั้งในเบลเยียม)

จากนั้น เดอโกลก็พยายามดำเนินนโยบายผูกมิตรกับเยอรมันตะวันตก ทั้ง ๆ ที่ฝรั่งเศสเคยถูกเยอรมันรุกรานมาหลายครั้งแล้วในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เดอโกลเรียกความเป็นพันธมิตรระหว่างสหรัฐอเมริกากับเกรต บริเทนว่า พันธมิตร “ แองโกล - แซ็กซอน ” เพื่อให้ต่างออกไปจากกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก ความมุ่งหมายก็เพื่อสร้างพลังที่สามขึ้นมาบนเวทีการเมืองของโลก โดยมีความเป็นพันธมิตรกันระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมันตะวันตก เป็นแกนนำบรรดากลุ่มประเทศยุโรปตะวันตกทั้งหลาย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นดุลย์ถ่วงอำนาจระหว่างความขัดแย้งของสองค่ายใหญ่ภายใต้การนำของอภิมหาอำนาจ ซึ่งได้แก่สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตนั่นเอง

เมื่อกิกู่สามารถพิชิตกิกู่ของเล่าปี่ในปี ค.ศ. 263 ได้แล้ว สุมาเอี้ยนผู้กุมอำนาจสูงสุดของก๊กก็ถอดกษัตริย์วงศ์โจวออกจากราชบัลลังก์ แล้วตั้งตนเป็นฮ่องเต้ขึ้นเป็นการเริ่มยุคซีจิ้นหรือจิ้นตะวันตก โดยราชวงศ์จิ้นของสุมาเอี้ยนเข้ามาแทนที่ราชวงศ์ฮั่นในปี ค.ศ. 265 ต่อมาในปี ค.ศ. 280 ก็สามารถพิชิตกิกู่ของวงศ์ขุนกวนได้เป็นอันว่า จีนได้รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากสุมาเอี้ยนหรืออู่ตี้สิ้นพระชนม์ลงในปี ค.ศ. 289 อยู่ในราชสมบัติได้ 25 ปี ถัดมาเพียงสองปีก็เกิดสงครามชิงราชสมบัติกันระหว่างเจ้าราชวงศ์จิ้น 8 องค์ เป็นเวลานานถึง 16 ปี ระหว่าง ค.ศ. 291 - 306 จนอำนาจและกำลังรบของฮ่องเต้ราชวงศ์จิ้นอ่อนแอและก็เสื่อมทรามลงเป็นอันมาก ยิ่งกว่านี้ พวกเจ้าราชวงศ์จิ้นที่สู้รบช่วงชิงราชบัลลังก์กัน ก็ได้หันมาขอความช่วยเหลือจากชาวต่างชาติ ซึ่งได้แก่ ชนเผ่าต่าง ๆ ที่เร่ร่อน ลุกล้ำเข้ามาในอาณาจักรจีน โดยเฉพาะพวกชนฮั่นซึ่งมีกองทัพม้าที่เข้มแข็ง

มาก เศรษฐกิจจีนจากทางเหนือ เป็นหนามยอกอกช่องใต้ราชวงศ์ฮั่นมาโดยตลอด ผลที่สุด พวกซ่งหนุก็สามารถเข้าพิชิตลั่วหยางหรือลกเอียงเมืองหลวงได้ในปี ค.ศ. 311 แม้ว่าราชวงศ์จิ้นจะอพยพหนีมาฉางอันก็ถูกพวกซ่งหนุตามไปพิชิตอีกจนได้ในปี ค.ศ. 316

เนื่องจากภัยจากพวกซ่งหนุใหญ่หลวงยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา พวกชนชั้นปกครองราชวงศ์จิ้นนับตั้งแต่เจ้าในราชตระกูล, ขุนนาง เจ้าที่ดินตลอดจนพ่อค้าจึงพากันอพยพหนีโดยข้ามแม่น้ำฉางเจียงหรือแยงซีเกียงลงมาทางใต้ ไปตั้งหลักปักฐานกันที่หนานจิงหรือกึ่งตั้งเมืองหลวงของก๊กซุนกวนเดิมนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าการอพยพครั้งนี้เป็นการอพยพที่ใหญ่หลวงที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์จีน และในปี ค.ศ. 317 พวกชนชั้นปกครองของราชวงศ์จิ้นก็ได้สถาปนาฮ่องเต้องค์ใหม่ขึ้นครองราชบัลลังก์ ณ เมืองหนานจิง ราชวงศ์จิ้นที่ปกครองจีนนับแต่นี้ไปในประวัติศาสตร์เรียกว่าตงจิ้นหรือจิ้นตะวันออก เมื่อเวลาล่วงไปจากทศวรรษเป็นศตวรรษ บรรดาเจ้าที่ดินที่อพยพมาจากทางเหนือก็สามารถประสานผลประโยชน์กันได้กับเจ้าที่ดินเดิม นับแต่หน้าอาณาจักรตงจิ้นซึ่งมีอาณาบริเวณใต้แม่น้ำฉางเจียงลงมาก็เข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากดินแดนบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ การเพาะปลูกโดยเฉพาะข้าวได้ผลดีมาก จัดว่ามีพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และสามารถติดต่อค้าขายกับทางเหนือ ตลอดจนต่างประเทศ มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

ในส่วนดินแดนทางเหนือหรือบริเวณลุ่มแม่น้ำหวงเหอ ก็เลยกกลายมาเป็นสมรภูมิของชนเผ่าต่าง ๆ ที่เร่ร่อนที่ชาวจีนเคยเรียกว่าพวกป่าเถื่อนมาเดิม โดยที่ยุคนี้เมื่อพวกซ่งหนุสามารถพิชิตเมืองหลวงของอาณาจักรจิ้นได้ ก็เริ่มศักราชใหม่คือพวกชนเผ่าต่าง ๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นนักรบบนหลังม้า พากันเข้ามาอาละวาด ปรานปรามชาวจีนและก็สู้รบกันเอง ชาวจีนเรียกพวกนี้รวมกันว่า “ อูฮู ” หรือพวกป่าเถื่อนทั้งหลาย ซึ่งได้แก่ พวกซ่งหนุ, เซียนเปย, เจี้ยตี และเจียง ถ้ายุคสามก๊กซึ่งมีกบฏโจรโพกผ้าเหลืองและ

การสู้รบกันระหว่างขุนศึกก็ต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นกลียุคแล้วในยุคพวกคนป่าเถื่อนทั้งห้าสู้รบช่วงชิงอำนาจกัน ก็สมควรเรียกว่ายุคมิคสัญญีโดยแท้ เพราะพวกอูฮูทำสงครามกัน และก่อกบฏขึ้นฆ่าชาวจีนที่อยู่กับผืนแผ่นดินทั่วไปทั้งบริเวณลุ่มแม่น้ำหวงเหอไปมากมาย พวกที่ได้ชัยชนะก็ก่อตั้งแว่นแคว้นหรืออาณาจักรของตนขึ้น พุดง่าย ๆ ว่าเป็นก๊กเล็กก๊กน้อย มีทั้งสิ้นถึง 16 ก๊ก เดียวกันนั้นเข้มแข็งขึ้นมา เดียวกันนั้นก็เสื่อมลง จะอย่างไรก็ตาม เมื่อผู้นำของชนเผ่าพวกนี้มีการเข้มแข็งถึงขนาดสามารถตั้งตนเป็นกษัตริย์ก็ไม่มีปัญหาที่ว่าราชสำนักจะต้องเปลี่ยนแปลงราชสำนักจิ้นและขุนนางจิ้นที่เคยรับใช้ฮ่องเต้ราชวงศ์จิ้นแล้ว ไม่ได้อพยพตามเจ้านายของตนไปหนานจิง ก็เลยกกลายมาเป็นขุนนางที่มักจะขาดเสียมิดสำหรับชาวต่างชาติ เร่ร่อนที่ลงจากหลังม้ามาดำรงชีวิตเยี่ยงชนชั้นปกครองจีนทั้งหลาย พุดตามถ้อยคำสมัยใหม่ก็คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญประจำราชสำนักของกษัตริย์ต่างชาติต่อไป

นักประวัติศาสตร์ตะวันตกบางคนตั้งข้อสังเกตว่า หลังจากอาณาจักรจิ้นในยุคสามก๊กได้รวมกันชั่วคราวอันสั้น โดยมีราชวงศ์จิ้นมาคั่นกลางแล้ว อาณาจักรก็แตกแยกกันโดยการรุกรานด้วยกำลังของพวกคนป่าเถื่อน ที่ชาวจีนเรียกว่าอูฮู อันเป็นการแสดงถึงความเสื่อมสลายของอาณาจักรจิ้น ไม่ผิดอะไรกับความเสื่อมสลายของอาณาจักรโรมัน ที่ถูกชาวเยอรมันเผ่าต่าง ๆ รุกรานจนผลที่สุดอาณาจักรโรมันก็สลาย และชาวโรมันก็เรียกชนชาวเยอรมันผู้รุกรานสมัยนั้นว่าเป็นพวกป่าเถื่อน เหมือนกับที่จีนเรียกผู้รุกรานว่าพวกอูฮูเช่นกัน ผมอยากจะตั้งข้อสังเกตไว้ ณ ที่นี้ ตามความเห็นของศาสตราจารย์ วิโดลด์ ร็อคซินสกี แห่งมหาวิทยาลัยวอร์ซอร์ อดีตทูตโปแลนด์ประจำจีนซึ่งมีความสำคัญว่า แม้ว่าอารยธรรมที่ก่อรูปขึ้นในจีนจะล่าช้ากว่าในเมโสโปเตเมีย, อียิปต์หรืออินเดียอย่างชัดเจน แต่มันก็เป็นอารยธรรมสายเดียวที่มีการหล่อหลอมสืบต่อเนื่องมา โดยไม่เคยสะดุดหยุดชะงักนับตั้งแต่ได้อุบัติขึ้น และได้ดำรงไว้ซึ่งคุณลักษณะหลาย ๆ ประการ ที่มีมา

ตั้งแต่อดีตสมัยบรรพกาลของมัน วิวัฒนาการที่มีการสืบต่อกันเรื่อยมาแต่เพียงสายเดียวนี้ นักศึกษาประวัติศาสตร์จีนทุกคนต่างก็ยอมรับและตั้งข้อสังเกตเหมือน ๆ กันเช่นนี้ และส่วนใหญ่ก็มีความเห็นพ้องต้องกันอย่างเป็นสากลที่ว่าอารยธรรมจีนได้ประกอบกันขึ้นเป็นลักษณะพิเศษ ที่ทรงความสำคัญอย่างเด่นชัดที่สุดอารยธรรมหนึ่งของกระบวนการทางประวัติศาสตร์จีนด้วยการทำให้ในสิ่งอันเป็นเนื้อแท้ของมัน ที่ไม่มีอารยธรรมใดในโลกเหมือนเลย (The Walled Kingdom, Fontana, 1984)

เหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์จีนเองก็ได้พิสูจน์ถึงความเป็นจริงข้อนี้ นับแต่ยุคสามก๊ก, ราชวงศ์จิ้นจนถึงยุค 16 ก๊ก ทั้ง ๆ ที่มีการสู้รบทั้งระหว่างพวกชนเผ่าที่รุกรานกับชาวจีน และที่ชนเผ่าต่าง ๆ สู้รบกันเองตลอดจนชาวนาจีนต้องตกอยู่ภายใต้การกดขี่อันโหดร้ายทารุณของพวกชนเผ่าเหล่านี้ แต่เมื่อชนเผ่าตู่ปี้ซึ่งเป็นแขนงหนึ่งของพวกเซียนเปยสามารถพิชิตก๊กเล็กน้อยต่าง ๆ แล้วสถาปนาอาณาจักรของตนขึ้น โดยเรียกตนเองว่าราชวงศ์วุยเหนือ เมื่อปี ค.ศ. 386 ก็ได้ยอมรับด้วยความสมัครใจในการ “ ทำตัวเองให้เป็นจีนทั้งกายและใจ โดยทางราชสำนักอาณาจักรวุยเหนือถึงกับมีคำสั่งให้ราชสำนักของตนใช้ภาษาจีนเพียงภาษาเดียว ให้พวกเข้าขุนมูลนายเดิมซึ่งมีฐานะระดับหัวหน้าเผ่าใช้ชื่อย่างคนจีน, ใช้เครื่องแต่งกายแบบจีน, ขนบธรรมเนียมประเพณีจีนล้วน ยิ่งกว่านี้ยังสนับสนุนให้แต่งงานกับชาวจีนเสียอีก ยิ่งนานวันเข้าความเป็นชนเผ่าที่เร่ร่อนอยู่แต่บนหลังม้า ก็เลยกลายมาเป็นชาวจีนในระดับชนชั้นปกครองที่รู้หนังสือจีน ใช้ตะเกียบ ฯลฯ ราชสำนักของกษัตริย์วุยเหนือก็คือราชสำนักของฮ่องเต้จินเราดี ๆ นี่เอง

ความเป็นจริงดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของวัฒนธรรมจีนที่ฝังรากลึกลงในแผ่นดินที่มีแม่น้ำเหลืองหรือหวงเหอหล่อเลี้ยงมานับสิบ ๆ ศตวรรษ จนแม้แต่ชะตากรรมของอาณาจักรวุยเหนือเอง ก็ไม่แตกต่างไปจากชะตากรรมของอาณาจักรจินที่ปกครองโดยฮ่องเต้ชาว

จีนด้วยกัน คือเป็นไปเหมือนดังข้อความในบรรทัดแรก ๆ ในวรรณกรรมสามก๊กฉบับภาษาไทยของเราที่ว่า “ เดิมแผ่นดินเมืองจินทั้งปวงนั้น เป็นสุขมาช้านาน แล้วก็เป็นศึก ครั้นศึกสงบแล้วก็สุข ” ในปีค.ศ. 534 - 535 อาณาจักรวุยเหนือก็แตกแยกกันเป็นวุยตะวันออกกับวุยตะวันตก ต่อมาวุยตะวันออกก็เป็นราชวงศ์ฉีปกครอง ส่วนวุยตะวันตกเปลี่ยนเป็นราชวงศ์โจว ถึงปีค.ศ. 557 ราชวงศ์โจวก็สามารถพิชิตราชวงศ์ฉี แล้วอำนาจสูงสุดของอาณาจักรราชวงศ์ฉีก็มาตกอยู่ในกำมือของหยางเจี้ยนที่สามารถตั้งตนเป็นฮ่องเต้ราชวงศ์สุย โดยสามารถปกครองดินแดนที่เป็นอาณาจักรวุยเหนือที่ได้กล่าวนำมาแล้วทั้งสิ้น

ในส่วนอาณาจักรตงจินหรือจิ้นตะวันออกบริเวณตอนล่างหรือใต้แม่น้ำฉางเจียง ตอนปลายราชวงศ์จิ้นก็ต้องประสบชะตากรรมแบบเดียวกับราชวงศ์อื่น ที่บรรพบุรุษของตนเคยโค่นล้มมานั่นเอง เนื่องจากเกิดกบฏชาวนาที่ผู้นำอ้างว่าตนเป็นลูกหลานของโจรโพกผ้าเหลืองเมื่อปี ค.ศ. 400 แล้วต่อมา หลิวหยูแม่ทัพใหญ่ก็สามารถปราบกบฏได้ในปี ค.ศ. 420 แล้วตั้งตนเป็นฮ่องเต้ราชวงศ์ซ่ง (หลิว) ต่อมาประวัติศาสตร์ของจิ้นก็ซ้ำรอยอีก โดยราชวงศ์ซ่งถูกราชวงศ์ฉีเข้ามาโค่น แล้วราชวงศ์ฉีก็ถูกราชวงศ์เหลียงโค่น แต่แล้วราชวงศ์เหลียงก็ถูกราชวงศ์เจินโค่นลงอีก ครั้นเมื่อหยางเจี้ยนฮ่องเต้ราชวงศ์สุย ได้ครอบครองอาณาจักรทั่วทั้งบริเวณลุ่มแม่น้ำเหลือง ในปี ค.ศ. 589 ก็ยกทัพข้ามแม่น้ำฉางเจียงมาพิชิตราชวงศ์เจินรวมดินแดนทั้งตอนบนและตอนล่างหรือเหนือกับใต้ของแม่น้ำฉางเจียงเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง

ในยุคที่ดินแดนตอนบนของแม่น้ำฉางเจียงปกครองโดยฮ่องเต้ราชวงศ์ต่าง ๆ จนถึงราชวงศ์สุย และดินแดนตอนล่างของแม่น้ำฉางเจียง ก็มีฮ่องเต้หลายราชวงศ์ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นครองราชบัลลังก์จนถูกราชวงศ์สุยพิชิตประวัติศาสตร์เรียกว่ายุคเป่ยกานานเฉาหรือราชวงศ์เหนือใต้ เมื่ออาณาจักรจิ้นรวมกันได้โดยความสามารถของ

ฮ่องเต้ราชวงศ์สุยนั้น แม้ว่าราชวงศ์นี้จะมีอายุสั้นเพียง 37 ปี ระหว่างค.ศ. 581 - 681 แต่ราชวงศ์ที่สืบต่อคือราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907) ก็มีความมั่นคงและยั่งยืนเป็นเวลาถึงสามร้อยปี ยุคราชวงศ์ถังปกครองอาณาจักรจีนนี้ นักประวัติศาสตร์จีนถือกันว่าเป็นยุคทองของคักดินาจีน อาณาจักรจีนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแบ่งแยก ตลอดเวลาหลายต่อหลายศตวรรษ นับแต่นั้นเป็นต้นมา

น่าสังเกตว่าการแบ่งแยกอาณาจักรตามคำเรียกของชาวจีนเองเป็นการแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์คือเหนือใต้เช่นเดียวกับคำเรียกยุคหนึ่งที่ว่ายุคราชวงศ์เหนือใต้หรือเป่ยนานเฉา แต่พลเมืองโดยส่วนรวมทั่วทั้งดินแดนเหนือใต้ของแม่น้ำฉางเจียง แม้ว่าจะพูดภาษาท้องถิ่นของตน และออกเสียงต่าง ๆ กันราวกับเป็นคนละชาติคนละภาษา เครื่องผูกพันกันที่มีความสำคัญอย่างที่สุดก็ได้แก่ตัวหนังสือจีนนั่นเอง เพราะชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ในท้องที่ใดของอาณาจักรก็ใช้ตัวหนังสืออย่างเดียวกันทั้ง ๆ ที่ออกเสียงต่างกัน และอาจกล่าวได้ว่า ตัวหนังสือจีนนี้เป็นตัวหนังสือที่ประชาชนชาวจีนใช้ต่อเนื่องกันเรื่อยมา เป็นเวลาที่ยาวนานยิ่งกว่าตัวหนังสือของประชาชนชาติใด ๆ ในโลก ตัวหนังสือจีนนี้เองที่เป็นเครื่องร้อยรัดความเป็นคนจีนที่มีวัฒนธรรมเหมือนกันเข้าไว้ด้วยกัน ศาสตราจารย์ วิโดลต์ ร็อบซินสกี จึงได้สรุปไว้ว่า “ตัวหนังสือจีนมีบทบาทอันมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการธำรงไว้ซึ่งเอกภาพทางวัฒนธรรมของประเทศชาติ” ชาวจีนที่มีการศึกษาล้วนแล้วแต่สามารถใช้ประโยชน์จากวรรณคดีของตนได้แทบจะทุกยุคทุกสมัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชาวยุโรปคนใดจะสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเดียวกันนี้กับวรรณคดีสมัยบรรพกาลของตน เราอาจสรุปได้ว่าไม่ว่าอาณาจักรจีนจะแบ่งแยกกันออกเป็นสามก๊กหรือ 16 ก๊กหรือราชวงศ์เหนือ - ใต้ แต่ประชาชนจีนที่มีจำนวนมากที่สุดในโลกยังคงสามารถธำรงไว้ และผูกพันกันได้ด้วยวัฒนธรรมของตน ความแตกต่างที่มีการแบ่งแยกกันเป็น

เหนือกับใต้นี้ เป็นเพียงการแบ่งกันตามสภาพทางภูมิศาสตร์โดยแท้

ถ้าจะมีผู้ถามว่าอาศัยอะไรเป็นเส้นแบ่งระหว่างความเป็นเหนือกับใต้ของอาณาจักรจีนนี้ คำตอบอย่างง่าย ๆ ก็อยู่ที่แม่น้ำฉางเจียงหรือแยงซีเกียงซึ่งเป็นแม่น้ำใหญ่ที่ยาวที่สุดในจีน ท่านที่เคยอ่านนิยายกำลังภายในเรื่องเอกที่เป็นยอดนิยมคือมังกรหยก คงจะจำสมญาของตัวละครสำคัญชุดหนึ่ง ที่เป็นอาจารย์รุ่นแรกของก๊วยเจ๋ง พระเอกคือผู้กล้าหาญแห่งแคว้นกังหนำ คำว่ากังหนำเป็นสำเนียงแต้จิ๋ว สำเนียงจีนกลางก็คือเจียงหนาน แปลตรงตัวว่าใต้แม่น้ำ หมายถึงบริเวณที่อยู่ใต้แม่น้ำฉางเจียง ซึ่งก็คือภาคใต้ของอาณาจักรจีนนั่นเอง จริงอยู่ การแบ่งเป็นเหนือกับใต้นี้เป็นการแบ่งอย่างกว้าง ๆ ตามสภาพภูมิศาสตร์ และสภาพดินฟ้าอากาศก็ยังมีผลให้มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ประการ ยกตัวอย่างอาหารหลัก (staple food) ชาวจีนทางเหนือกินหมั่นโถวหรือเส้นหมี่ที่ทำจากแป้งสาลี ส่วนทางใต้กินข้าว อากาศทางใต้อบอุ่นหรือร้อน และก็มีฝนตกที่หล่อเลี้ยงการทำนามาถึงกว่าพันปี หนานจิงเมืองสำคัญได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีอากาศร้อนอบอ้าวที่สุดเมืองหนึ่งในจีน ส่วนทางเหนืออากาศฤดูหนาวเย็นจัด ถึงขนาดหิมะตก ฯลฯ แต่วัฒนธรรมจีนที่แสดงถึงความเป็นคนจีนอย่างทั่วไกรู้จักกันในทุกวันนี้ คงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยไม่มีภูมิศาสตร์หรืออำนาจการเมืองใด ๆ มาแบ่งแยกได้

ถ้าเราจะพิจารณาประวัติศาสตร์จีนในยุคหลังจากราชวงศ์เหนือ - ใต้เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ หนานจิงหรือกั๋งตั้งเมืองหลวงของซุนกวนในสามก๊กเป็นเมืองที่อาจกล่าวได้ว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งดั่งจะยิ่งกว่าเมืองใด ๆ ในภาคใต้ของจีน หลังจากที่อาณาจักรจีนอยู่ภายใต้การปกครองของชาวมองโกลราชวงศ์หยวนเป็นเวลา 90 กว่าปี จูหยวนจางอดีตกษัตริย์ผู้ด้อยค่ายากแค้น และสมาชิกสมาคมลับไปเกลี้ยเจียวหรือบ่าวขาก็ได้อาศัยหนานจิงเป็นฐานที่มั่นที่สำคัญที่สุดในการสร้าง

ก๊กของตนขึ้น และก็สามารถเสริมสร้างแสนยานุภาพของ กองทัพตนด้วยความอุดมสมบูรณ์ของหนานจิงนี้ จนสามารถยกทัพใหญ่ไปพิชิตเป่ย์จิงเมืองหลวงของอาณาจักร ขั้วโล่ฮ่งเต๋ซาวมองโกเลียให้แตกหนีกลับไปถิ่นฐานบ้านเดิม ของตนในมองโกเลีย และตั้งตนเป็นปฐมจักรพรรดิราชวงศ์ หมิง (ค.ศ. 1368 - 1644) ได้

ในระยะต้น ฮ่งเต๋ราชวงศ์หมิงยังใช้หนานจิงเป็น เมืองหลวง (คำว่าหนานจิงแปลว่า เมืองหลวงทางใต้คู่กับ เป่ย์จิง - เมืองหลวงทางเหนือ) ต่อมาหย่งเล่อฮ่งเต๋องค์ที่ สามที่ยกทัพจากเป่ย์จิงมาชิงราชสมบัติจากนั้ดดาซึ่งเป็น ฮ่งเต๋องค์ที่สองได้ และด้วยความเกรงว่าชาวต่างชาติ ทางเหนือจะบุกอาณาจักรจีนอีก จึงได้ย้ายเมืองหลวง ไปตั้งที่เป่ย์จิง เพื่อต่อต้านชาวต่างชาติจากทางเหนือโดย เฉพาะ แต่หนานจิงก็ยังทรงความสำคัญอยู่ในประวัติศาสตร์ต่อมาอีก กบฏไท่ผิง เทียนกว่อหรืออาณาจักรเมือง แมนแดนมหาสันติ (ค.ศ. 1850 - 1864) ที่ยกย่องกันว่าเป็นกบฏชาวนาที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์จีนนั้น เมื่อ ไท่ผิงยกทัพจากกวางซิงบุกขึ้นเหนือก็ได้พิชิตหนานจิง แล้ว เปลี่ยนชื่อเป็นเทียนจิง [เมืองหลวง (อาณาจักร) สวรรค์] สถาผู้แทนราษฎรสภาแรกของจีนภายหลังการปฏิวัติสา- ธารณรัฐเมื่อปี ค.ศ. 1911 ก็ได้เปิดประชุมกันเป็นครั้งแรก ในหนานจิงนี้ และได้เลือก ดร. ซุนยัตเซ็นเป็นประธานา- ธิบดินคนแรกของสาธารณรัฐจีน

ภายหลังจอมทัพเจียงไคเช็คได้เป็นผู้นำสาธารณรัฐ จีน เมื่อพิชิตเป่ย์จิงได้ อันเป็นการอวสานของยุคขุนศึกใน จีนสมัยใหม่ ก็ได้เปลี่ยนชื่อเป่ย์จิงเป็นเป่ย์ผิง (สันติภาพ ทางเหนือ) และใช้หนานจิงเป็นเมืองหลวง ในช่วงปลาย สงครามกลางเมืองในเดือนเมษายน ค.ศ. 1949 เมื่อกอง ทัพแดงภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตงสามารถพิชิตหนาน- จิงได้ ก็ถือกันว่ารัฐบาลกั๋วหมินต๋งแพ้อย่างเด็ดขาด สวรรค์ได้ถอนอาณาเขตหรือเทียนมิงจากเจียงไคเช็คแล้ว และได้มอบให้เหมาเจ๋อตงต่อไป

C.P.Fitzgerald ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์จีนของ อังกฤษได้สรุปไว้ในบทนำของหนังสือ *China : A Short Cultural History* (Praeger, 1961) ว่า “ พรหมแดนของรัฐทางการเมือง ได้ขยายออกหรือหดแคบ เข้าอยู่เสมอมานานหลายต่อหลายศตวรรษ แต่อาณาบริเวณอารยธรรมจีนมีแต่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่เคยมีดินแดนใดที่ครั้งหนึ่งเคยตกอยู่ภายใต้อารย- ธรรมนี้โดยสมบูรณ์แล้ว จะสูญสิ้นมันไปเสียเลย และก็ไม่มิดินแดนใดที่เคยถูกผนวกเข้ากับอาณาบริเวณของจีนอย่างเป็นการถาวรแล้ว จะสามารถต้านทานการล่าแรกกแทรกซึมของวัฒนธรรมจีนได้ ประ- วัติศาสตร์จีนก็คือการบันทึกถึงกระบวนการของการ แทรกซึมที่อาจล่าช้าไปบ้างในบางครั้ง แต่ก็ดำเนิน ไปอย่างสมบูรณ์และหมดสิ้นจนได้ ในที่สุดการหลั่งไหลไม่คงที่ของพรหมแดน อาจให้คำอธิบายได้จาก ความเป็นจริงที่ว่า ชาวจีนมีความเป็นประชาชาติน้อยยิ่งกว่าการผสานผสมกลมกลืนกันของประชาชนที่สมัครสมานเข้าด้วยกัน ด้วยอารยธรรมที่ร่วมกัน ยิ่งกว่าจะเป็นอาณาจักรที่สร้างขึ้นมาด้วยการพิชิต ”

ผมขอเรียนชี้แจงต่อคำถามของท่านผู้ฟังข้อหนึ่งว่า ผู้อภิปรายทั้งสามคนนี้ยังไม่ได้พูดถึงถึงความเป็นกวีของ ใจเฝยเลย ทั้ง ๆ ที่เป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่า ใจเฝยเป็นกวีที่มีความสามารถคนหนึ่ง เรื่องนี้พอติดอกหน้าที่ผมจะมาพูดวันนี้ มีเพื่อน ๆ ของผมที่มีความรู้ในภาษาจีนและกวีกรในวรรณคดีจีน ได้ขอให้ผมถ่ายทอดกวีนิพนธ์ของใจเฝย, ใจผิ และใจลิต เป็นกวีนิพนธ์ไทย ซึ่งผมเริ่มทำไปได้สองสาม ชิ้น ก็เลยตั้งใจว่าจะอ่านให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายได้ฟังกันใน ตอนปิดท้ายรายการวันนี้ ก็เลยขอถือโอกาสนี้โฆษณา ประชาสัมพันธ์เสียเลยว่า กวีนิพนธ์ใจเฝยกับบุตรชายทั้งสองนี้ คุณบัญชา เฉลิมชัยกิจ สำนักพิมพ์สุภาพใจ ได้แสดงความจำนงกับผมแล้วว่า เมื่อผมทำเป็นกวีนิพนธ์ไทยเรียบร้อยแล้ว จะได้จัดพิมพ์เป็นเล่มออกจำหน่ายโดย ไม่ชักช้า (โดยพิมพ์ต้นฉบับกวีนิพนธ์ภาษาจีนรวมด้วย)

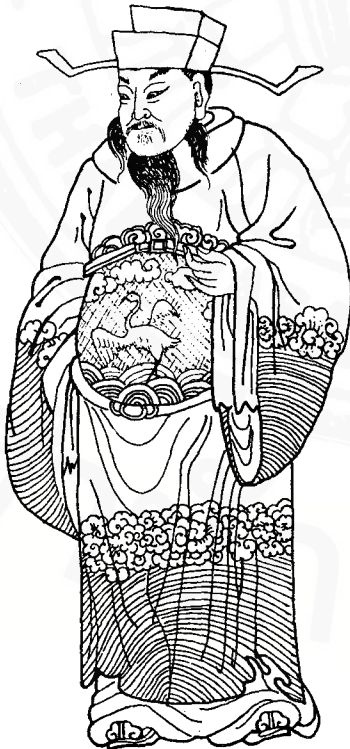
ความจริงก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า โจโฉในวรรณกรรมสามก๊กที่เราพูดถึงกับโจโฉในประวัติศาสตร์จีนนั้นแตกต่างกันราวกับเป็นคนละคน โจโฉในวรรณกรรมสามก๊ก เป็นนักการเมืองเจ้าเล่ห์และโหดร้าย ผู้ประกาศโดยเปิดเผยว่า ตนเองทรยศต่อโลกได้ แต่จะไม่ยอมให้โลกทรยศต่อตนเป็นอันขาด แต่ในประวัติศาสตร์นั้น โจโฉไม่ใช่ นักการเมืองธรรมดา ๆ หากแต่มีความเป็นรัฐบุรุษผู้มองการณ์ไกลอยู่ด้วย ยิ่งกว่านี้ ยังมีความรู้ทางอักษรศาสตร์เป็นอย่างดีมีความสามารถในการประพันธ์ เป็นที่ยกย่องกันในบรรดาผู้ศึกษาวรรณคดีจีนทั้งหลาย โจโฉเคยนิพนธ์ร้อยแก้วว่าด้วยการทหาร ซึ่งเป็นความเรียงที่เป็นที่ยกย่องมาจนทุกวันนี้ ในส่วนความเป็นกวีนั้น ทั้งสามคนพ่อลูก แชโจ ล้วนแต่ฝากงานประพันธ์อันเป็นกวีนิพนธ์ขึ้นเยี่ยม เป็นที่ยกย่องกันในบรรดาผู้อ่านอักษรศาสตร์จีนทั้งหลาย เรื่องความเป็นกวีของสาม

พ่อลูกคือ โจโฉ, โจผี และโจสิต ผมก็จะเรียบเรียงไว้ในหนังสือกวีนิพนธ์เล่มที่เรียนให้ทราบเมื่อกันนี้ด้วย

ในที่นี้ ผมขออ่านกวีนิพนธ์ 2 ชิ้นที่ผมถ่ายทอดเป็นกวีนิพนธ์ไทยเรียบร้อยแล้ว กวีนิพนธ์ของโจโฉมีชื่อว่า “ล่านำเพลงสั้น” ซึ่งเนื้อหาแสดงออกถึงความในใจของโจโฉเองที่คิดจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีความทะเยอทะยานและมักใหญ่ใฝ่สูง ถึงกับคิดเอื้อมมือขึ้นไปคว้าพระจันทร์ลงมา โจโฉหวังที่จะเป็นโจวกง รัฐบุรุษคนสำคัญยุคต้นของราชวงศ์โจวเมื่อสามพันปีก่อน โดยที่โจวกงมีจิตใจกว้างขวางขอบคบหาคนดีมีสติปัญญา พร้อมทั้งจะต้อนรับขับสู้อย่างแข็งขัน จนมีเรื่องเล่าว่า แม้แต่กำลังกินอาหารก็รีบออกไปต้อนรับมิตรสหายที่มาเยือนถึงบ้าน ถึงกับทิ้งจานอาหารทีเดียว

กวีนิพนธ์ภาษาจีนของโจโฉมีความดังนี้

短歌行

โจโฉ

對酒當歌，人生幾何？
譬如朝露，去日苦多。¹
慨當以慷，幽思難忘。
何以解憂？唯有杜康。²
青青子衿，悠悠我心。
但爲君故，沈吟至今。³
呦呦鹿鳴，食野之草。
我有嘉賓，鼓瑟吹笙。⁴
明明如月，何時可掇？
憂從中來，不可斷絕。⁵
越陌度阡，枉用相存。

契闊談讌，心念舊恩。⁶
月明星稀，烏雀南飛，
繞樹三匝，何枝可依？⁷
山不厭高，海不厭深。
周公吐哺，天下歸心。⁸

ลำนำเพลงสั้น

ดั่งสุราพลางขับศัพท์บรรสาน
 ดุจน้ำค้างอรุณรางเหือดหายไป
 ควรจักร้องเพลงสราญหาญเหิมฮึก
 สิ่งใดเล่าระงับทุกข์สุขสมคิด
 มิตรทวนพรากจากไปไกลนักหนา
 เพราะมิตรนี้ที่ข้ายังฝังจิตไซ้
 เสียงกวางร้องก้องไปไพรพนา
 เขยติขิมเป่าขลุ่ยประโคมกัน
 จันทรอำไพใสสว่างกลางภา
 ยิ่งกังวลหม่นทุกข์ไม่ลบเลื่อน
 พร้อมพริกเพื่อนมาเยือนจากแดนไกล
 รำพันความในใจยามใกล้ชิด
 เดือนกระจ่างส่องสว่างดาวบางตา
 เจ้าบิณสามหนรอบต้นไม้
 อันขุนเขามิหน่ายสูงเสียดฟ้าไกล
 ทั้งได้หล้ามิตรมาอยู่พร้อมพริก

ชีวิตคนยืนนานสักเพียงไหน
 วันครรไลมีแต่ทุกข์สุขน้อยนิด
 หากสำนึกในกมลล้นจนจิต
 เทพสุราปลอดพลิดได้ตั้งใจ
 ในทรงข้าเสาะแสวงอยู่แห่งไหน
 เผาตรีกตรองหมองทุกข์ไม่เว้นวัน
 และเลืมหญาทุ่งกว้างช่างฤดูหรรษ์
 ผู้มีเกียรตินี้หันพลันมาเยือน
 เมื่อใดจักไขว่คว้ามาเป็นเพื่อน
 ดูเสมือนมิสุดสิ้นถวิลคิด
 เขยปราชัยดั่งสุราคราปล้มจิต
 ความเป็นมิตรทนหลังฝังดวงใจ
 เห็นวิหคเหินฟ้าสู่ทิศใต้
 กิ่งใดหนอเกาะได้สนใจักดิ์
 มิหน่ายลิกทะเลใหญ่ได้ตระหนก
 ทานโจวกงสูงศักดิ์ทั้งข้าวปลา

กวินิพนธ์ขึ้นต่อไปเป็นของโจลิตบุตรชายคนที่สาม
 ของโจโฉ โจลิตผู้นี้มีชื่อเสียงในฐานะกวีเอกคนหนึ่งในยุค
 สามก๊ก กวินิพนธ์ของโจลิตขึ้นนี้เป็นที่ขึ้นชื่อลือชามากและ
 ชาวจีนที่สนใจในวรรณคดีของตนรู้จักกันดี ส่วนใหญ่ผู้ที่มี
 ใจรักในกวินิพนธ์จีนจะท่องจำกันได้ กวินิพนธ์ขึ้นนี้มีเรื่อง
 เล่าไว้ในสามก๊กว่า เมื่อโจผีได้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ทรง
 อำนาจสูงสุดของรัฐวุยก๊กแทนโจโฉผู้เป็นพ่อหลังจากโจโฉ
 ตายลง โดยที่โจลิตไม่ได้มาร่วมในพิธีงานศพโจโฉผู้เป็น
 พ่อ โจผีจึงถือว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงมาก สั่งให้ทหาร
 ไปจับตัวมาจะลงโทษ ความจริงระหว่างที่โจโฉยังมีชีวิต
 อยู่ นั่นเป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่า โจลิตเป็นลูกที่โจโฉรักมาก
 ถึงขนาดมีที่ท้าวโจโฉจะตั้งให้เป็นผู้สืบตำแหน่งแทนตน
 ทั้ง ๆ ที่โจผีเป็นบุตรชายคนโต และก็อาจเป็นด้วยเหตุนี้ก็

ได้ที่โจลิตไม่กล้าไปงานศพพ่อ เพราะกลัวว่าโจผีที่ชาย
 จะจับฆ่าเสีย

อย่างไรก็ตาม เมื่อโจลิตถูกจับตัวไปนั้น แม่ของโจผีก็
 ได้ไปขอชีวิตกับโจผีไว้ในฐานะที่เป็นน้องร่วมสายเลือด
 เดียวกัน โจผีก็รับปากแม่ พอพบหน้าโจลิต โจผีก็สั่งโจลิต
 ให้ว่าบทกวีให้ตนฟังเป็นเนื้อความเกี่ยวกับความรักระ-
 หว่างพี่น้อง แต่ห้ามเอ่ยชื่อ โดยจะต้องว่าบทกวี (กลอน
 สด) ให้ได้ด้วยการเดินเพียง 7 ก้าว ถ้าว่าไม่ได้ (หรือ
 ไม่ถูกใจโจผี) ก็จะต้องถูกประหารชีวิต ในโอกาสที่ผมถ่าย
 ทอดกวินิพนธ์นี้เป็นบทกวีไทยอดนึกถึงเพื่อนรักคนหนึ่ง
 ที่ตายไปแล้วไม่ได้ คือ จิตร ภูมิศักดิ์ เพราะจิตรเป็นผู้ที่ได้
 ต่อสู้อย่างกล้าหาญเพื่อชีวิตมาชั่วชีวิต โดยคัดค้านศิลปะ
 เพื่อศิลปะอย่างแข็งขัน อย่างความจริงบทกวี เจ็ดก้าว ของ

โจลิตนี่ถือได้ว่าเป็น “ กวีเพื่อชีวิต ” อย่างแท้จริง ในเมื่อ
ถ้าเขียนหรือว่าปากเปล่าออกมาไม่ได้ ก็ต้องตายคือถูก

ประหารชีวิตทันที โดยไม่มีอุทธรณ์ฎีกาใดๆ ทั้งสิ้น
ต่อไปนี่คือกวีนิพนธ์อมตะของโจลิต

七步詩

煮豆持作羹，漉豉以爲汁。
其向釜下然，豆在釜中泣。
本是同根生，相煎何太急？

กวี 7 ก้าว

เมล็ดถั่วต้มคั่วด้วยเตา
ปรุงน้ำแกงโภชนาโอชารส
เมล็ดถั่วสะอื่น ให้อยู่ในหม้อ
เจ้าเกิดจากรากเดียวกันแล้วฉันใด

คันเต้าซี่กล่อมเกลตามกำหนด
เถาถั่วถ้วนประมวลหมดเป็นพื้นไฟ
รดทดท้อเพลิงเผาอยู่ภายใต้
จิ้งเร่งไฟฟืนฟอนสุดร้อนแรง ?

คำว่าเต้าซี่เป็นสำเนียงแต้จิ๋ว สำเนียงจีนกลางเรียก
ว่าเต้าซือ เป็นอาหารชนิดหนึ่งของชาวจีนใช้ถั่วเหลือง
หมัก วิธีทำคล้ายๆ เต้าเจี้ยว แต่ให้แห้ง มีขิงผงและอื่น ๆ
คลุกเคล้าด้วย ในที่นี้ใช้เต้าซี่เพราะเห็นว่าคุ้นหูคนไทยยิ่ง
กว่าเต้าซือ

ตามความในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลังที่ว่า

“ ในเนื้อความ (บทกวี 7 ก้าว) นั้นว่า ถั่วเอา
กึ่งถั่วมาเป็นพื้นไฟ เมล็ดถั่วในกะทะ (หม้อ)
จะไหม้ ก็เพราะกึ่งถั่วตันรากอันเดียวกันนั่นเอง เหตุ
ใดจึงเร่งไฟเข้าให้หนักรัก โจผีได้ฟังโคลงดังนั้น
รำลึกถึงความรักพี่น้องก็ร้องไห้...”

โจลิต

โจผี